

dessa metoder. Det är förståelse av detta som ger möjlighet att behärska tillämpningar av olika slag, inte ett inlärande av ett antal formler och metoder för speciella situationer.

Detta utesluter inte att mycket i läroboken är stimulerande och medryckande skrivet. Samtidigt har man en känsla av att författarna försökt täcka alltför många områden vilket gjort att vissa delar blivit väl knapphändigt beskrivna. Särskilt gäller detta regressionsanalys som måste anses vara värt ett större utrymme. Sannolikhetsläran skulle med fördel kunnat kortas av för att exempelvis ge plats för en översikt över parameterfria metoder. Ett avsnitt om statistisk deskription saknas också, normalt brukar ett sådant avsnitt återfinnas även i läroböcker av teoretisk karaktär.

Kapitlen om itemanalys och dithörande ting har naturligtvis en plats i en lärobok som bär prof Rasch's namn, men det är också klart att dessa avsnitt måste te sig svårtillgängliga för nybörjare i ämnet. Sammanfattningsvis finner man att det här är fråga om en annorlunda lärobok än de numera gängse. Men är det läroböcker som inte ens omnämner den utveckling som skett på senare år och inte tar upp de problem som står i centrum för intresset bland statistiker som bör sättas i händerna på nybörjare?

Christer Weibull*

* Docent ved Göteborgs Universitet.

VAGN MADSEN: *Budgettering*. København: Teknisk Forlag, 1970. 275 pp. Pris: Kr. 83,25

Der fører en klar linie fra forfatterens tidligere bøger *Regnskabsvæsenets opgaver i ny belyning* og *Virksomhedsledelsens problemer i organisatorisk belyning* til denne bog om budgettering, idet problemer, som tidligere har fået en ret summarisk behandling, her gøres til genstand for en systematisk gennemgang.

Sigtet med fremstillingen er fortsat først

og fremmest den industrielle virksomhed; men det anføres, at de anvendte modeller vil kunne tillempes andre former for erhvervsvirksomhed, og anmelderen skal her til føje, at bogen tillige har den egenskab, at den vil være til stor hjælp ved fler-års budgettering for offentlige virksomheder og for almindelig offentlig administration. Dette sidste skyldes ikke mindst, at bogen koncentrerer sig som budgettet som ledelsesværktøj, og at forfatteren bl.a. ved fremstillingen af, hvad begrebet ledelsesmæssig helhedsopfattelse af virksomheden indebærer, er uhildet af traditionelle driftsøkonomiske teorier. Typisk i denne forbindelse er formuleringen: »Problemet i budgettet er at formulere og afveje behov, holde udgifterne inden for indtægternes ramme og dog tilfredsstillende deltagerne i et sådant omfang, at de forbliver som partnere i virksomheden«. De deltagerinteresser, der skal tilfredsstilles omfatter et spektrum strækkende fra medarbejdernes trivsel på arbejdspladsen over ledelsens opnåelse af prestige i tilknytning til virksomhedens vækst og til aktionærernes modtagelse af udbytte.

Bogen består af 12 kapitler nemlig: Budgettet som ledelsesinstrument i virksomheden, Budgetbegrebet, Budgettets systematik og kontoplan, Overskud og vurdering, Status og det eksterne budget for den første budgetperiode, Det interne budget på aktivitetsbasis, Det interne budget på afsætningsbasis og bidragsbudgettet, Finansbudgettet, Tilrettelæggelse af bevillingsbudgettet, Budgetkontrol og -revision, Budgetkæder og Langtidsbudget.

Det vil kræve for megen plads at referere kapitel for kapitel og derfor fremhæves i stedet nogle problemer, til hvis belyning bogen giver vægtige bidrag.

De tre budgetperspektiver svarende til bevillingsbudgettet (1 år), budgetkæden (5 år) og langtidsbudgettet (15 år), karakteriseres ved henholdsvis mulighederne for decentralisering af beslutninger om handlingernes endelige udformning, mulighederne for at fastlægge en politik og overskue dens virkninger og mulighederne for at bygge

dessa metoder. Det är förståelse av detta som ger möjlighet att behärska tillämpningar av olika slag, inte ett inlärande av ett antal formler och metoder för speciella situationer.

Detta utesluter inte att mycket i läroboken är stimulerande och medryckande skrivet. Samtidigt har man en känsla av att författarna försökt täcka alltför många områden vilket gjort att vissa delar blivit väl knapphändig beskrivna. Särskilt gäller detta regressionsanalys som måste anses vara värt ett större utrymme. Sannolikhetsläran skulle med fördel kunnat kortas av för att exempelvis ge plats för en översikt över parameterfria metoder. Ett avsnitt om statistisk deskription saknas också, normalt brukar ett sådant avsnitt återfinnas även i läroböcker av teoretisk karaktär.

Kapitlen om itemanalys och dithörande ting har naturligtvis en plats i en lärobok som bär prof Rasch's namn, men det är också klart att dessa avsnitt måste te sig svårtillgängliga för nybörjare i ämnet. Sammanfattningsvis finner man att det här är fråga om en annorlunda lärobok än de numera gängse. Men är det läroböcker som inte ens omnämner den utveckling som skett på senare år och inte tar upp de problem som står i centrum för intresset bland statistiker som bör sättas i händerna på nybörjare?

Christer Weibull*

* Docent ved Göteborgs Universitet.

VAGN MADSEN: *Budgettering*. København: Teknisk Forlag, 1970. 275 pp. Pris: Kr. 83,25

Der fører en klar linie fra forfatterens tidligere bøger *Regnskabsvæsenets opgaver i ny belyning* og *Virksomhedsledelsens problemer i organisatorisk belyning* til denne bog om budgettering, idet problemer, som tidligere har fået en ret summarisk behandling, her gøres til genstand for en systematisk gennemgang.

Sigtet med fremstillingen er fortsat først

og fremmest den industrielle virksomhed; men det anføres, at de anvendte modeller vil kunne tillempes andre former for erhvervsvirksomhed, og anmelderen skal her til føje, at bogen tillige har den egenskab, at den vil være til stor hjælp ved fler-års budgettering for offentlige virksomheder og for almindelig offentlig administration. Dette sidste skyldes ikke mindst, at bogen koncentrerer sig som budgettet som ledelsesværktøj, og at forfatteren bl.a. ved fremstillingen af, hvad begrebet ledelsesmæssig helhedsopfattelse af virksomheden indebærer, er uhildet af traditionelle driftsøkonomiske teorier. Typisk i denne forbindelse er formuleringen: »Problemet i budgettet er at formulere og afveje behov, holde udgifterne inden for indtægternes ramme og dog tilfredsstillende deltagerne i et sådant omfang, at de forbliver som partnere i virksomheden«. De deltagerinteresser, der skal tilfredsstilles omfatter et spektrum strækkende fra medarbejdernes trivsel på arbejdspladsen over ledelsens opnåelse af prestige i tilknytning til virksomhedens vækst og til aktionærernes modtagelse af udbytte.

Bogen består af 12 kapitler nemlig: Budgettet som ledelsesinstrument i virksomheden, Budgetbegrebet, Budgettets systematik og kontoplan, Overskud og vurdering, Status og det eksterne budget for den første budgetperiode, Det interne budget på aktivitetsbasis, Det interne budget på afsætningsbasis og bidragsbudgettet, Finansbudgettet, Tilrettelæggelse af bevillingsbudgettet, Budgetkontrol og -revision, Budgetkæder og Langtidsbudget.

Det vil kræve for megen plads at referere kapitel for kapitel og derfor fremhæves i stedet nogle problemer, til hvis belyning bogen giver vægtige bidrag.

De tre budgetperspektiver svarende til bevillingsbudgettet (1 år), budgetkæden (5 år) og langtidsbudgettet (15 år), karakteriseres ved henholdsvis mulighederne for decentralisering af beslutninger om handlingernes endelige udformning, mulighederne for at fastlægge en politik og overskue dens virkninger og mulighederne for at bygge

på de faktorer omkring og i virksomheden, for hvilke man kan udtale sig om udviklingstendenserne på langt sigt. Bogen giver klare definitioner på forskellige former for bevillinger fra rammebevilling, der tillader tilpasning af produktionsplanen uden at nødvendiggøre ændring af budgettet, og til bevillingen med maximumsgrænse, og der gives en udførlig beskrivelse af bevillingsproceduren med fremhævelse af, hvordan ledelsens behov for samtidig med bevillingsudstedelsen at kunne tage stilling til problemer, der rækker ud over førstkomende regnskabsår, kan tilgodeses. Der gives også en fortræffelig beskrivelse af, hvordan den anden overgang mellem 2 budgetperspektiver kan beherskes gennem indførelse af det særlige formål: strukturforvandlingsformålet. Denne overgang besværliggøres af, at budgetkæden tager sit udgangspunkt i den kendte udgangssituation, medens langtidsbudgettet går ud fra den situation, hvori virksomheden ønsker at befinde sig om f.eks. 15 år; og gennem introduktion af det nævnte budgetteringsformål skabes der mulighed for at gennemansylsere virkningerne af de fornødne strukturændringer på baggrund af en hensigtsmæssig planlægning.

Industrivirksomhedens budgetteringsproblemer kompliceres i høj grad gennem behovet for dels at sammenstille indtægter hidrørende fra periodens afsætning med omkostningerne ved dennes fremstilling for at belyse de enkelte produkters dækningsbidrag m.v. og dels at budgettere for periodens aktiviteter for at skabe grundlag for bevillinger m.v. Disse komplikationer lempes gennem kontoplanens systematik, der forudsætter samtidig registrering i:

- klasse 6 omkostningsarter
- klasse 7 afdelinger og enten
- klasse 8 afsætningshovedformål
- eller klasse 9 aktiveringshovedformål

Afsætningshovedformålet omfatter formålene: administration, produktudvikling, produktfremstilling, vedligeholdelse, salg, distribution og reklame, medens aktiveringshovedformålet omfatter: fremstilling

af anlægsgoder til eget brug, indtægtsreduktioner og immaterielle aktiver.

Komplikationerne reduceres yderligere, ved at omregningsproblemet fra aktivitetsbasis til afsætningsbasis stort set koncentrerer til produktfremstillingsformålet, og ved at konteringen finder sted efter variabelitetsprincippet, der kræver, at omkostningerne så vidt muligt stilles i direkte relation til faktorer, med hvilke de varierer proportionalt. I den udførlige fremstilling går forfatteren ind for en ret fremtrædende placering af afdelingerne både ved tildeling af bevillinger og ved beregning af dækningsbidrag, medens matematisk programmering og kalkuler anvises plads uden for budgettet.

Efterlevelsen af variabelitetsprincippet vanskeliggør operation med traditionelle afskrivninger, der jo kun rent undtagelsesvis repræsenterer en objektiv omregning af udgifter til omkostninger. Forfatteren går ind for, at der med udgangspunkt i et bruttooverskud beregnes dels et traditionelt udadrettet overskud og dels et indadrettet overskud, hvori afskrivningerne erstattes med budgetkædens investeringer fordelt på budgetår på hensigtsmæssig vis. Herudover opereres der i langtidsbudgettet med begrebet finansieringsudgifter, d.v.s. rente til fremmedkapital og udbytte til egenkapital, som sammen med investeringer i videste forstand danner det ovenfor omtalte strukturforvandlingsformål. Investeringer i videste forstand omfatter ud over nye anlæg også immaterielle investeringer ikke blot i patenter m.v., men også i opbygning af ny organisation, edb-programmer og personalepolitik m.v., og der gøres meget ud af at påvise, hvorledes beslutninger vedrørende sådanne investeringer kan indpasses i budgetproceduren.

Finansbudgettet får tildelt en central placering, idet forfatteren går ind for, at alle indtægter og udgifter som hovedregel registreres henholdsvis under debitorer og kreditorer, hvilket fjerner usikkerhed i overgangen til finansregnskabet. Der arbejdes med to likviditetsreserver hidrøren-

de fra henholdsvis den usikkerhed, der knytter sig til debitorernes indbetalings-tidspunkter og den uregelmæssighed, der ifølge planlægningen knytter sig til investeringernes omfang. Der gives en udførlig beskrivelse af, hvordan den enkelte virksomhed kan detaljere finansbudgetteringen alt efter, om dens likviditet er relativt uproblematisk eller om den befinder sig i en situation, hvor der må tages daglige likviditetshensyn eventuelt på bekostning af overskudshensyn og lagerpolitik. Sigtet er under alle omstændigheder at muliggøre en måling af likviditeten ved størrelsen af de forventede beholdninger af likvide midler fremfor at forlade sig på summariske nøgletal udregnet på grundlag af status.

For så vidt angår samspillet mellem budget og regnskab fremhæves muligheden for efterfølgende sammenligning gennem budgetkontrollen som særlig betydningsfuld. Denne mulighed sikres gennem anvendelse af de samme kontoklasser som fællesbetegnelse for hovedbegreberne i både budget og regnskab; men den omfattende gennemgang af budgettets kontoplan har sin tyngde i analysen af budgettets særlige behov og beskrivelsen af de konsekvenser disse får for kontoklassernes anvendelse i budgettet. Forfatteren beskriver for øvrigt en forenkling af regnskabet og dermed også af dets samspil med budgettet gennem regnskabet overtagelse af budgetsatserne fra det interne budget til anvendelse i det interne regnskab, en detalje som formentlig har stor relevans for bl.a. mere avanceret offentligt regnskabsvæsen.

Også på andre områder har forfatteren et åbent øje for de foreliggende muligheder for at forenkle; f.eks. gennem begrænsning af de principielt rigtige vurderingsprincipper til materialer, halvprodukter og færdigvarer, hvor beholdnings- eller prisvariationerne er væsentlige; og gennem undladelse af specifikationen i omkostningsarter ved interne afregninger mellem afdelinger, idet den anbefalede systematik i sidstnævnte tilfælde umiddelbart tillader adskillelse af overflyttede omkostninger og omkostninger i øvrigt.

Den ved denne lejlighed disponible spalteplads er fuldtud søgt udnyttet til orientering for læsere, som endnu ikke har udnyttet den her foreliggende bogs mange gode tilbud om hjælp til afklaring af budgetlægningens problemer, og den faglige debat, hvortil bogen giver anledning, henvises herved til andet forum.

H. P. Myrup*

* Lektor ved Aarhus Universitet.

ASSAR LINDBECK: *Det nye venstres politiske økonomi*. København: Spektrum, 1970. 94 pp. Pris 11,75.

Forfatteren til ovennævnte bog er professor i Stockholm. Han opholdt sig i studieåret 1968-69 i USA og blev, til trods for at han er ude over den første ungdom, levende interesseret i den politiske studentdebat. Et resultat af denne interesse foreligger her i oversættelse af den svenske original. Det drejer sig om en kritisk fremstilling af politisk-økonomiske tanker fremsat af forskellige deltagere i debatten. Den økonomiske del af kritikken er baseret på tidens økonomiske teori og den politiske del af kritikken på en liberal-socialdemokratisk grundanskuelse. Bogen er velskrevet og kommer trods sin kortfattede længde langt ind i så vigtige emner som det nye venstres kritik af nutidens økonomer, markedsøkonomi kontra bureaukrati, centralisering kontra decentralisering og konkurrence kontra monopol.

Hvad angår det nye venstres kritik af økonomerne, nævner Lindbeck bl.a. side 15 kritikken af, at økonomer som regel tager husholdningernes præference for givet. Spørgsmålet om, hvordan præferencerne dannes, overlades til andre fagområder. Forfatteren slutter med at sige, at kritikken på dette punkt synes motiveret, selv om det kan hævdes, at der her er tale om et usædvanligt vanskeligt forskningsområde. - Det kunne her have været nævnt, at det dog var en økonom, Thorstein Veblen,